

“Mədəni bitkilərin genetik ehtiyatlarının mühafizəsi və səmərəli istifadəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiqi ilə bağlı bəzi normativ hüquqi aktların təsdiq edilməsi barədə

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI NAZİRLƏR KABİNETİNİN QƏRARI

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Mədəni bitkilərin genetik ehtiyatlarının mühafizəsi və səmərəli istifadəsi haqqında” 2011-ci il 13 dekabr tarixli 273-IVQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” 2012-ci il 7 fevral tarixli 576 nömrəli Fərmanının 1.4-1.8-ci bəndlərinin, “Mədəni bitkilərin genetik ehtiyatlarının mühafizəsi və səmərəli istifadəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiqi ilə bağlı əlavə tədbirlər barədə” 2012-ci il 17 iyul tarixli 690 nömrəli Fərmanının 2.1.3-2.1.7-ci, 2.1.9-cu yarımbəndlərinin icrasını təmin etmək məqsədi ilə və 1.1-ci bəndinə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti **QƏRARA ALIR:**

1. “Mədəni bitkilərin genetik ehtiyatlarının milli kolleksiyalarının formalaşdırılması, mühafizəsi və istifadəsi Qaydaları” təsdiq edilsin (1 nömrəli əlavə).

2. “Mədəni bitkilərin genetik ehtiyatlarının mühafizəsinə və səmərəli istifadəsinə dövlət nəzarətinin təşkili Qaydaları” təsdiq edilsin (2 nömrəli əlavə).

3. “Azərbaycan Respublikasına məxsus ənənəvi mədəni brend bitkilərinin və onların areallarının Siyahısı” təsdiq edilsin (3 nömrəli əlavə).

4. “Azərbaycan Respublikasına məxsus ənənəvi mədəni brend bitkilərinin yayıldığı areallarda bu cür bitkilərin becərilməsinin davam etdirilməsi və sahələrin genişləndirilməsi Qaydası” təsdiq edilsin (4 nömrəli əlavə).

5. “Ölkə daxilində genetik modifikasiya olunmuş bitkilərin mövcudluğu və yayılma zonasının aşkarlanması Qaydası” təsdiq edilsin (5 nömrəli əlavə).

6. “Mədəni bitkilərin milli genefonduna aid edilən bitkilərin və onların genetik ehtiyat nümunələrinin Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisindən çıxarılması Qaydası və Şərtləri” təsdiq edilsin (6 nömrəli əlavə).

7. “Mədəni bitkilərin genetik ehtiyatlarının mühafizəsi və səmərəli istifadəsi üzrə idarəetmə sisteminə daxil olan Elmi-Texniki Şuranın Əsasnaməsi” təsdiq edilsin (7 nömrəli əlavə).

8. "Mədəni bitkilərin genetik ehtiyatlarının mühafizəsi və səmərəli istifadəsi üzrə idarəetmə sisteminə daxil olan ixtisaslaşdırılmış ekspert şuralarının Əsasnaməsi" təsdiq edilsin (8 nömrəli əlavə),

9. "Mədəni bitkilərin genetik ehtiyatlarının mühafizəsi və səmərəli istifadəsi üzrə idarəetmə sisteminə daxil olan prioritet fəaliyyət istiqamətləri üzrə işçi qruplarının Əsasnaməsi" təsdiq edilsin (9 nömrəli əlavə).

10. "Mədəni bitkilərin genetik ehtiyatları banklarının hüquq və vəzifələri" təsdiq edilsin (10 nömrəli əlavə).

11. "Azərbaycan Respublikasının Milli Genbankının Əsasnaməsi" təsdiq edilsin (11 nömrəli əlavə).

12. "Genetik modifikasiya olunmuş bitkilərin, eləcə də müasir biotexnoloji və gen mühəndisliyi metodları ilə yaradılmış kənd təsərrüfatı bitki materiallarının elmi tədqiqat, sınaq və sərgilərdə nümayiş məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasına idxalı Qaydası" təsdiq edilsin (12 nömrəli əlavə).

13. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının, Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin, Azərbaycan Respublikası Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin və Azərbaycan Respublikası Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsinin iştirakı ilə mədəni bitkilərin genetik ehtiyatlarının mühafizəsi və səmərəli istifadəsi üzrə idarəetmə sisteminə daxil olan Elmi Texniki Şura yaradılsın.

14. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Genetik Ehtiyatlar İnstitutu Milli Əlaqələndirici İnstitut müəyyən edilsin.

Azərbaycan Respublikasının Baş naziri Artur Rəsi-zadə

Bakı şəhəri, 13 noyabr 2012-ci il

259

Azərbaycan Respublikası Nazirlər
Kabinetinin 2012-ci il 13 noyabr
tarixli 259 nömrəli qərarı ilə
təsdiq edilmişdir

1 nömrəli əlavə

**Mədəni bitkilərin genetik ehtiyatlarının milli kolleksiyalarının
formalaşdırılması, mühafizəsi və istifadəsi**

QAYDALARI

1. Ümumi müddəalar

1.1. Bu Qaydalar “Mədəni bitkilərin genetik ehtiyatlarının mühafizəsi və səmərəli istifadəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2011-ci il 13 dekabr tarixli 273-IVQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2012-ci il 7 fevral tarixli 576 nömrəli Fərmanının 1.4-cü bəndinin icrasını təmin etmək məqsədi ilə hazırlanmışdır və mədəni bitkilərin genetik ehtiyatlarının milli kolleksiyalarının formalaşdırılması, mühafizəsi və istifadəsi qaydalarını müəyyən edir.

1.2. Mədəni bitkilərin genetik ehtiyatlarının milli kolleksiyaları (bundan sonra - MBGEMK) Elmi-Texniki Şura tərəfindən qeydiyyatata alınır və dövlət mülkiyyəti hesab edilir.

1.3. MBGEMK-nın yaradılması və ya qeydiyyatı üzrə müraciətlərə Elmi-Texniki Şura tərəfindən 1 (bir) ay müddətində baxılır və müvafiq qərar qəbul edilir.

1.4. MBGEMK-nın yaradılması və ya qeydiyyatı üzrə müraciətə verilən imtina qərarından 1 (bir) ay müddətində yuxarı orqana və məhkəməyə şikayət edilə bilər.

2. Əsas anlayışlar

2.1. Bu Qaydalarda istifadə olunan əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:

2.1.1. **deskriptor** - hər hansı sistemə obyekt təsvir edən məlumatların (verilənlərin) məcmusu. Hərfi tərcüməsi “təsvir edən” deməkdir. Bitkiçilikdə pasport deskriptorları (məsələn, nümunənin identifikatorları, elmi adı, toplandığı yer və bu yerin coğrafi koordinatları, toplanma və kolleksiyaya daxiləilmə ili, bioloji statusu və s.), xarakteristika deskriptorları (bitkinin ölçüləri, yarpağının forması, kəllənmə tipi, ilk budağın yerləşmə hündürlüyü, sünbüldə və ya paxlada dən sayı və s.), qiymətləndirmə deskriptorları (biokimyəvi, texnoloji, fizioloji parametrlər, keyfiyyət göstəriciləri, stress amillərinin təsirinə davamlılıq dərəcələri və s.) və digər deskriptorlar mövcuddur. Deskriptorları qeydə almaq üçün müxtəlif kodlaşdırma sistemlərindən istifadə edilir;

2.1.2. **ex situ** mühafizə - bitki müxtəlifliyinin təbii həyat mühitindən (yabanı növlərin təbii areallarından, sortların isə səciyyəvi xüsusiyyətlərini

və adaptiv xassələrini qazandığı yerlərdən) kənarda nəzarət edilən şəraitdə mühafizəsi və idarə olunması;

2.1.3. **identifikator** - təyinedici, ad və ya qeydiyyat nömrəsi. Hər bir nümunənin müxtəlif identifikatorları ola bilər. Lakin milli kolleksiyalara ilk dəfə daxil olarkən verilən milli identifikator unikal olmalıdır (yəni yalnız bir nümunəni təyin etməlidir);

2.1.4. **in situ mühafizə** - yabanı bitki müxtəlifliyinin təbii areallarında, becərilən sort və digər nümunələrin səciyyəvi xüsusiyyətlərini və adaptiv xassələrini qazandığı mühitdə mühafizəsi və idarə olunması;

2.1.5. **in vitro** (latın dilində - şüşədə) - bərpa, çoxaldılma, toxuma kulturası üzrə tədqiqatların sınaq şüşəsində təcrübə qoyulmaqla aparılması;

2.1.6. **Material Mübadiləsi Sazişi** - bitki genetik ehtiyatları nümunələrinin sahibləri, istifadəçiləri və digər əlaqədar yerli və xarici hüquqi və fiziki şəxslər arasında bu ehtiyatların mübadiləsi ilə bağlı məsələləri əhatə edən ikitərəfli və ya çoxtərəfli saziş (müqavilə);

2.1.7. **on-farm mühafizə** - becərilən xalq seleksiyası sortlarının və formalarının səciyyəvi xüsusiyyətlərini və adaptiv xassələrini qazandığı ərazilərdə yerləşən fərdi, xüsusi, kollektiv və s. fermer təsərrüfatlarında, həyətyanı sahələrdə mühafizəsi və idarə olunması;

2.1.8. **sedimentasiya** - 2 faizli sirkə turşusu məhlulunda un dənəciklərinin şişməsini göstərir. Bu göstərici nə qədər yüksək olarsa, çörəkbişirmə keyfiyyəti bir o qədər yüksək olar;

2.1.9. **taksonomik təsnifat** - oxşar xüsusiyyətlərinə və əlamətlərinə görə fərqlənən fərdlərin müəyyən təsnifat qrupunda (məsələn, bitki sistematikasındakı fəsilə, cins, növ, növmüxtəlifliyi və s. taksonlar mövcuddur) birləşdirilməsi. Bitki növünün takson adı (elmi adı) ümumi qəbul edilmiş qaydaya əsasən, cins və növ adından ibarət olur. Məsələn, **Triticum aestivum** taksonu: burada **Triticum** buğda cinsinin, **T.aestivum** isə çörək buğdası (yumşaq buğda) növünün elmi adıdır.

3. MBGEMK-nın formalaşdırılması prinsipləri

3.1. MBGEMK-nın formalaşdırılması və ya kolleksiyalara milli kolleksiya statusunun verilməsi aşağıdakı prinsiplərə əsasən həyata keçirilir:

3.1.1. kolleksiyaların yaradılmasında və formalaşdırılmasında ekoloji, iqtisadi və sosial maraqlar uzlaşdıqda;

3.1.2. mənşə etibarilə əsasən yerli materiallardan təşkil olunduqda;

3.1.3. kolleksiya nümunələrinin saxlanmaya hazırlanması, saxlanması, daimi monitorinqi, nümunələrin artırılması və hərtərəfli öyrənilməsi üçün elmi və texniki tələblərə uyğun şərait olduqda;

3.1.4. Azərbaycan üçün prioritet sayılan bitkilərin müxtəlifliyini, həmçinin endem, nadir, itmək təhlükəsi olan bitki növlərini və növdaxili müxtəlifliyini, yerli xalq seleksiyası sortlarını, seleksiya proqramları üçün mühüm əhəmiyyət daşıyan və digər qiymətli genetik materialları əhatə etdikdə;

3.1.5. mədəni bitkilərin genetik ehtiyatlarının (bundan sonra -MBGE) nümunələri və onlara aid informasiyaların əldə edilməsi mümkün olduqda;

3.1.6. MBGE-nin toplanılması və saxlanması sahəsində elmi tədqiqatlar aparıldıqda.

4. MBGEMK-nın kateqoriyaları

4.1. MBGEMK Genbankda saxlanan toxum, tozcuq, spor, DNT və RNT, in vitro, sahə kolleksiyaları şəklində mövcud ola bilər,

4.2. Mühafizə və istifadə funksiyalarına görə MBGEMK-nın tərkibi aşağıdakı qruplara bölünür:

4.2.1. baza kolleksiyaları;

4.2.2. aktiv işlək kolleksiyalar;

4.2.3. əvəzedici (dublikat) kolleksiyalar;

4.2.4. genetik kolleksiyalar;

4.2.5. özək kolleksiyalar,

4.2.6. herbari kolleksiyaları;

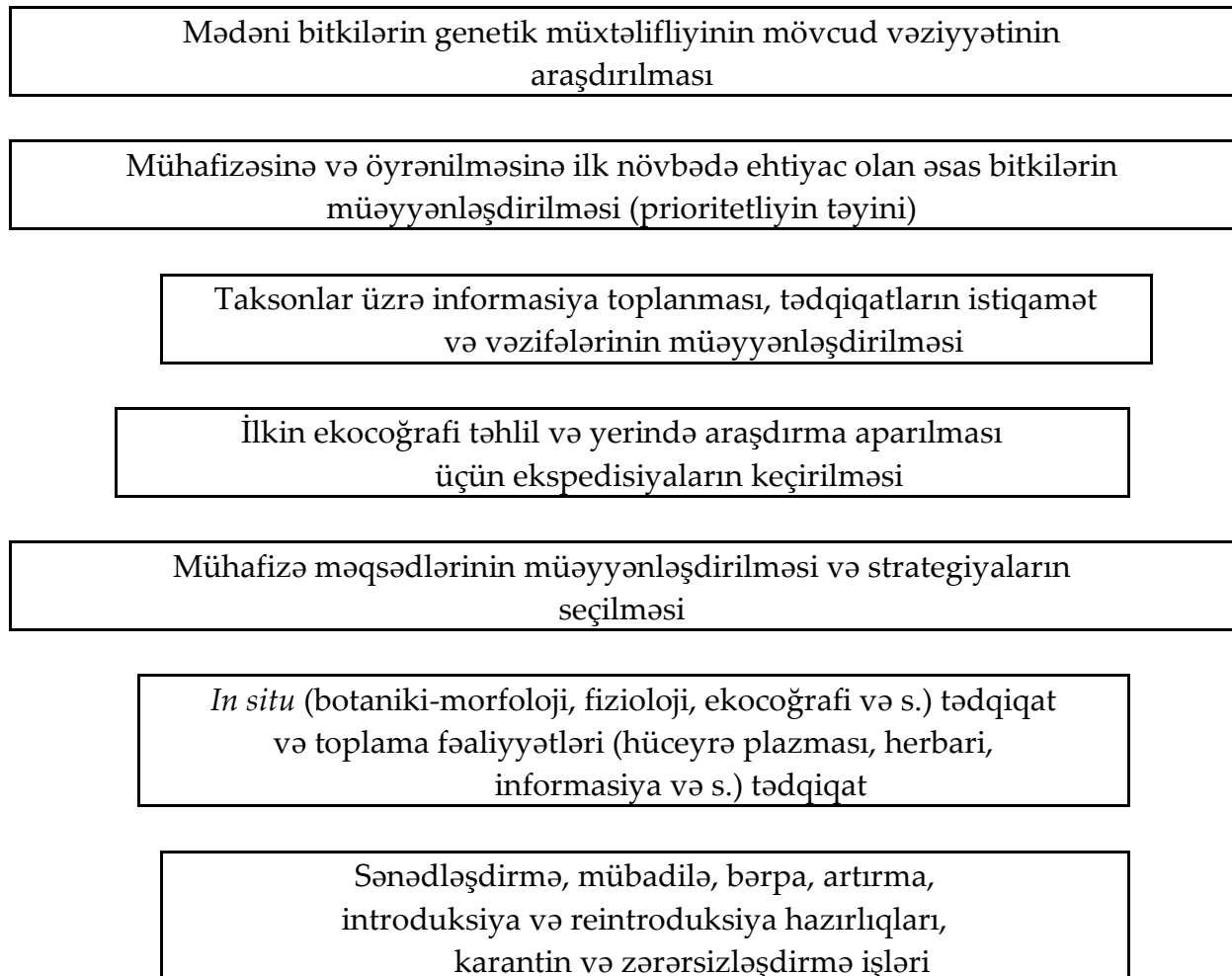
4.2.7. DNT və RNT kolleksiyaları.

4.3. MBGEMK-nın sahibləri tərəfindən milli kolleksiyanın təyinatı dəyişdirildikdə və ya belə bir niyyət olduqda, bu barədə Elmi-Texniki Şuraya və Milli Əlaqələndirici İnstituta yazılı məlumat verilir.

5. Nümunələrin toplanması

5.1. Nümunələr ümumi qəbul edilmiş metodlara əsasən elmi ekspedisiyalar yolu ilə toplanılır.

5.2. Nümunələrin toplanmasından əvvəl herbari fondu öyrənilir, kolleksiyalarda boşluqlar, mövcud nümunələrin yaşam qabiliyyəti, başqa genbanklardan əldə etmə imkanları aşağıdakı sxem üzrə araşdırılır:

5.3. Ekspedisiya tədqiqatları və nümunə toplanışı Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq, xarici təşkilatların müraciəti və Elmi-Texniki Şuranın razılığı ilə də həyata keçirilir.

5.4. Beynəlxalq statuslu ekspedisiyalarda toplanmış nümunələr müqaviləyə uyğun olaraq bərabər bölünməlidir.

5.5. Hər bir nümunə toplandıqdan və ya bərpa edildikdən sonra Milli Genbanka verilir.

5.6. Toplanma toxumların yetişmə dövrünə mümkün qədər yaxın vaxtda və onların təbii dağılması başlayana qədər həyata keçirilir.

5.7. Toxumun yığılması ilə qurutma mühitinə keçirilməsi arasında optimal vaxt 3-5 gün olmalıdır.

5.8. Yeni toplanmış toxumlar yaxşı ventilyasiya olunan konteynerlərə yerləşdirilməlidir. Burada temperatur 30°C-ni və nisbi rütubət (RH) 85 faizi keçməməlidir.

5.9. Yığım zamanı nümunənin ilkin taksonomik təsnifatı, yığım sahəsinin üçölçülü (coğrafi enlik, uzunluq, hündürlük) koordinatları, toplanmış bitkilərin arealının təsviri, toplanmış bitkilərin miqdarı ilə bağlı məlumatlara, həmçinin düzgün saxlanma üçün zəruri olan digər məlumatlara dair formalar, o cümlədən bitkilərin pasport identifikatorları tətbiq edilməlidir (1, 2 və 3 nömrəli əlavələr).

5.10. Toxum nümunələrinin minimum ölçüsü allellərin 95 faiz saxlanması və ya nümunələr götürülən populyasiyanın faktiki ölçüsü üçün yetərli olmalıdır.

5.11. Toplanmış hər bir nümunə qəbul edilmiş standartı uyğun olaraq nömrələnir.

6. Nümunələrin kolleksiyaya daxil edilməsi

6.1. Milli kolleksiyalara bütün toxum nümunələri müvafiq sənədləşmə əsasında daxil edilir (4 və 5 nömrəli əlavələr).

6.2. Ölkə daxilində aparılmış ekspedisiya nəticəsində toplanmış nümunələr müvafiq qaydada qəbul edilir və təmizlənmədən sonra genbankda saxlanmaq üçün soyuducu kameraya yerləşdirilir və ya bərpaya göndərilir.

6.3. Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənarda toplanmış MBGE nümunələrinin mübadiləsi Elmi-Texniki Şura tərəfindən təsdiq edilmiş nümunəyə uyğun hazırlanmış Material Mübadiləsi Sazişi əsasında aparılır.

6.4. Nümunələr kolleksiyaya daxil edilməzdən əvvəl fitosanitar nəzarətindən keçirilir və fumiqasiya edilir.

6.5. MBGE nümunələri toxumçuluq şirkəti, tədqiqat proqramı və ya digər kolleksiya sahibləri tərəfindən kolleksiyaya bağışlandığı halda, toxumlarla birgə nümunələrin pasport məlumatları, taksonomik təsnifatı, milli adı və donorun identifikasiya nömrəsi də verilməlidir.

6.6. MBGEMK nümunələrinə Elmi-Texniki Şura tərəfindən təsdiq edilmiş formada milli unikal identifikasiya nömrəsi verilir.

6.7. Nümunələrlə eyni populyasiyadan herbarilər götürülür.

6.8. Pasport məlumatları olmayan MBGE nümunələri milli kolleksiyaya qəbul edilmir. Onlar genbanka müvəqqəti saxlanmaya

qoyulur, milli kolleksiyanın məlumat bazasında müvafiq qeyd aparılır və ona müvəqqəti nömrə verilir.

7. Qurudulma və mühafizə

7.1. Növündən asılı olaraq, bütün toxum nümunələri saxlanmadan öncə $+5^{\circ}\text{C}$ -dən $+20^{\circ}\text{C}$ -yə qədər temperaturda və 10 faiz nisbi rütubətli mühitdə qurudulur.

7.2. Qısamüddətli saxlanmada toxumlar ətraf mühit temperaturunda qurudulmalıdır.

7.3. Qurutmadan sonra uzunmüddətli saxlanma üçün bütün toxum nümunələri münasib genetik konteynerlərə yığılaraq möhürlənir. Lakin nümunəyə tez-tez müraciət etməyə ehtiyac olduqda, toxumları genetik olmayan konteynerlərdə saxlamaq da mümkündür. Toxumların saxlanması üçün müxtəlif konteynerlərdən, o cümlədən şüşə, tənəkə, plastik konteynerlərdən və laminasiyalı alüminium folqadan istifadə edilir.

7.4. Saxlanma zamanı müntəzəm olaraq toxumlarda nəmliyin miqdarı ölçülməlidir.

7.5. Əsas kolleksiyalar uzunmüddətli şəraitdə $-18\pm 3^{\circ}\text{C}$ temperaturda və 15 ± 3 faiz nisbi rütubətdə saxlanılır.

7.6. Toxumları uzunmüddətli saxlanma kamerasından nadir hallarda, o cümlədən ortamüddətli saxlanma kamerasında toxum qurtardıqda çıxarmaq olar.

7.7. Saxlanma yerində kifayət qədər enerji ehtiyatına malik qəza generatorları olmalıdır.

7.8. Nümunələrin ortamüddətli saxlanma şəraiti üçün (aktiv kolleksiyalar) otaqda havanın temperaturu $+5^{\circ}\text{C}$ -dən $+10^{\circ}\text{C}$ -dək və nisbi rütubət 15 ± 3 faiz olmalıdır.

8. Toxumların yaşama qabiliyyətinə nəzarət

8.1. Toxumların yaşama qabiliyyətinin ilk yoxlanması yeni daxil olan toxumların təmizlənməsi və qurudulmasından dərhal sonra və ya genbank tərəfindən nümunələrin alınmasından sonra 12 (on iki) aydan gec olmayaraq həyata keçirilir.

8.2. Kənd təsərrüfatı bitki növlərinin toxumlarının əksəriyyəti üçün cücərmə qabiliyyətinin ilkin göstəricisi 85 faizdən az olmamalıdır.

8.3. Yaşama qabiliyyətinin yoxlanılması müntəzəm olaraq həyata keçirilməlidir. Əgər nümunələr - 18°C temperaturda uzun müddətə möhürlənmiş germetik konteynerlərdə saxlanırsa, yoxlamalar arasındakı interval yüksək dayanıqlı növlər üçün 10 (on) il, aşağı dayanıqlı növlər üçün isə 5 (beş) il və ya daha az olmalıdır.

8.4. Milli Genbanka daxil olan toxum nümunələrinin yaşama qabiliyyətinin və nəmliyinin yoxlanılması zamanı alınan bütün məlumatlar sənədləşmə sistemində qeyd edilməli və saxlanma üçün yararsız nümunələr müəyyənləşdirilməlidir (6 və 7 nömrəli əlavələr).

9. Kolleksiya nümunələrinin bərpası

9.1. Toxumların yaşama qabiliyyəti ilkin yaşama qabiliyyətinin 85 faizindən aşağı düşdükdə və ya nümunənin qalan toxumu üç representativ populyasiyasının əkini üçün az olduqda, müvafiq bərpa işləri aparılmalıdır (8 nömrəli əlavə).

10. Səciyyələndirmə, qiymətləndirmə və identifikasiya

10.1. Müxtəlif qrup bitkilər üçün kolleksiya nümunələrinin biomorfoloji və aqronomik, karioloji, immunoloji, fitopatoloji, fizioloji, biokimyəvi, texnoloji əlamətlər və molekulyar markörlər üzrə səciyyələndirilməsi, qiymətləndirilməsi və identifikasiyası aşağıdakı meyarlar əsasında aparılır:

Əlamətlər	B i o m o r f o l o j i v ə a q r o n	k a r m o l o j i f i t o p a t o l	i m u n o l o j i f i t o p a t o l	Fizioloji			Biokimyəvi					Texnoloji				Molekulyar markörlər			
				q u r a ğ l ı ğ a d a v a m l ı l ı l	d u z l u l ı ğ a d a v a m l ı l ı l	q u r a ğ l ı ğ a d a v a m l ı l ı l	z ü l a l	l i z i n	t r i p t o f a n	n i ş a s t a	y a ğ	k l e y k o v i n a	ş ü ş ə v a r i l l i k	s e d i m e n t a s i y a	ç ö r ə k b i ş i r m ə k e y f i y y	q l i a d i n	q l ü t e n i n	h o r d e i n	s e k a l i n

		o n o m i k		o j i	q	q	u ğ a d a v a m l ı l ı q									ə t i				
Dənli taxıl		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+
Dənli- paxlalı		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+									
Tərəvəz		+	+	+	+	+	+					+								
Bostan		+	+	+	+	+	+													
Yem		+	+	+	+	+	+	+												
Texniki		+	+	+	+	+	+					+								
M ey və və gil ə m ey və	tu ml ul ar	+	+	+	+	+	+					+								
	çə yir də klil ər	+	+	+																
	qər zə kli lər	+	+	+	+	+	+													
	su btr op ikl ər	+		+	+	+	+													
	gil ə m ey və	+	+	+	+	+	+													
	üz ü m	+		+	+	+	+													
Tut		+	+	+																

10.2. Bütün fəaliyyətlər aşağıdakı təsviri modelə uyğun ümumiləşdirilməlidir.

11. MBGE-nin istifadəsi

11.1. MBGE-nin davamlı istifadəsi müvafiq elmi tədqiqat institutları, laboratoriyalar, özəl şirkətlər, fərdi tədqiqatçılar tərəfindən nəzəri və praktiki tədqiqatlar, seleksiya və biotexnologiya proqramları vasitəsilə həyata keçirilir.

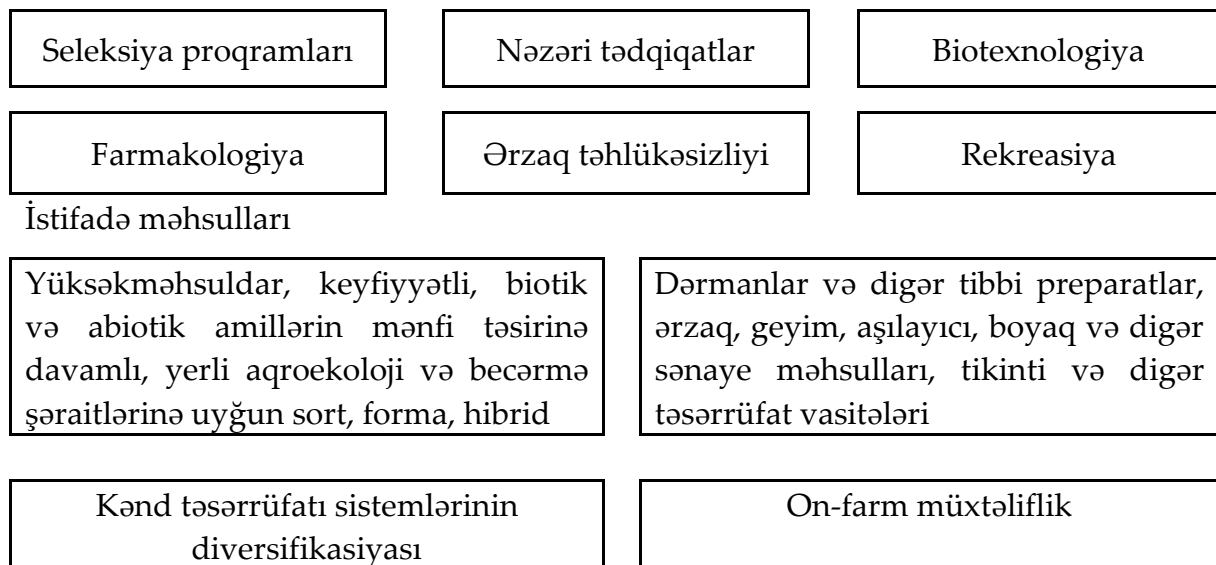
11.2. Biotexnologiyanın tətbiqi ilə MBGE-dən istifadə etməklə bir sıra mədəni bitkilərin yeni yüksəkməhsuldar, keyfiyyətli, stress amillərinin təsirinə davamlı, yerli şəraitə uyğun sort və formaları yaradılır və ya mövcud sortlarda hər hansı bir əlamətin yaxşılaşdırılması həyata keçirilir.

11.3. Qorunub-saxlanan və qiymətləndirilən MBGE-dən lazımi strategiyalar vasitəsilə təlim və təhsil, rekreasiya və şəhər yaşıllaşdırılması proqramlarında da istifadə olunur.

11.4. İstifadə üçün götürülmüş nümunələrlə bağlı aparılmış hər hansı fəaliyyət barədə məlumatlar MBGEMK-nın məlumat bazasına daxil edilməlidir.

11.5. İstifadə ilə bağlı hər hansı gəlir (məsələn, sort yaradılması ilə bağlı) formalaşarsa, onun müqavilədə nəzərdə tutulmuş hissəsi MBGEMK-ya təqdim edilməlidir.

11.6. İstifadənin ümumi təşkili aşağıdakı təsviri modelə uyğun ümumiləşdirilməlidir:

12. Sənədləşdirmə

12.1. Nümunələrin formalaşdırılması, idarə olunması və hərəkəti haqqında məlumatlar yayılan materiallara əlavə olunmalıdır. Hər bir nümunənin pasport məlumatları olmalıdır.

12.2. Nümunələrin pasport məlumatları bitkilərin pasport deskriptorlarının köməyi ilə sənədləşdirilir.

12.3. Azərbaycanın mədəni bitkilərinin genetik ehtiyatlarının milli kataloqu respublika ərazisində MBGEMK-da mövcud olan nümunələr haqqında məlumatlardan ibarətdir.

12.4. Kataloqa pasport məlumatları ilə yanaşı, xarakteristika və səciyyələndirmə məlumatları da daxil edilir.

12.5. Kataloqda biotexnologiya, genomika, proteomika və bioinformatika elmləri sayəsində əldə edilən molekulyar məlumatlar da qeyd olunur.

12.6 Materialın saxlanması və istifadə olunması ilə bağlı bütün məlumatlar MBGEMK-nın məlumat bazasına daxil edilir. Bu zaman pasport deskriptorlarından istifadə olunur. Pasport deskriptorlarının siyahısı beynəlxalq təşkilatlarla razılaşdırılmaqla Elmi-Texniki Şura tərəfindən vaxtaşırı təsdiq edilir.

12.7. Məlumat bazalarının istifadəçilər üçün əlçatan olması təmin edilməlidir. Məlumat bazasının hansı hissəsinin ümumi istifadə üçün açıq olması məsələsinə Elmi-Texniki Şurada baxılır və qərar qəbul edilir.

12.8. MBGEMK-nın məlumat bazasının hansı hissəsinin beynəlxalq sistemlərə inteqrasiya üçün açıq olması məsələsinə Elmi-Texniki Şurada baxılır və müvafiq qərar qəbul edilir.

13. MBGE-nin paylanması və mübadiləsi

13.1. Toxumlar milli qanunvericiliyə, müvafiq beynəlxalq müqavilə və konvensiyalara uyğun olaraq mübadilə edilir və ya paylanılır.

13.2. Mübadilə saziş bağlamaqla həyata keçirilir.

13.3. Toxumların paylanması və mübadiləsi üçün tələb olunan xərclər tərəflər arasında razılaşdırılmadıqda, bu xərclər istifadəçi tərəfindən ödənilməlidir.

13.4. Ehtiyatlar tükəndikdə, istifadəçilərin tələbini təmin etmək üçün genbankdan nümunələr çoxaldılmaq üçün müvafiq laboratoriyalara təhvil verilməlidir (8 nömrəli əlavə).

14. Təhlükəsizlik

14.1. MBGEMK-da başqa hadisələrlə yanaşı, elektrik enerjisinin kəsilməsi, yanğın, subasma və zəlzələ hallar üçün risklərin idarə edilməsi strategiyası hazırlanmalıdır.

14.2. Genbank əməyin mühafizəsi və texniki təhlükəsizlik sahəsində mövcud tələblərə cavab verməlidir.

14.3. Saxlanma yerinin ərazisində qoruyucu paltarlardan istifadə olunmalıdır. Genbankda siqnalizasiya, qurutma kameraları və soyuducuların qapılarının içəridən də açılması üçün qurğular daxil olmaqla, xüsusi avadanlıqlar quraşdırılmalıdır.

14.4. Genbankda əsas elektrik təchizat şəbəkəsi kəsildikdə, avtomatik işə düşən qəza generatoru olmalıdır.

14.5. Qurudulma və saxlanma yerində faktiki parametrlərin izlənməsi üçün temperatura nəzarət sayğacları quraşdırılmalıdır.

14.6. Genbankda yanğın siqnalizasiyası və yanğınsöndürmə avadanlıqları olmalıdır. Tez-tez ildırım çaxması baş verən rayonlarda genbank ildırım keçiricisi ilə təchiz edilməlidir.

15. MBGEMK-nın toplanması, saxlanması və bərpasının təşkili

15.1. MBGEMK-nın toplanması, saxlanması və bərpasının təşkili üzrə fəaliyyətlər aşağıdakı sxem üzrə həyata keçirilir:

“Mədəni bitkilərin genetik ehtiyatlarının milli kolleksiyalarının formalaşdırılması, mühafizəsi və istifadəsi Qaydaları”na

1 nömrəli əlavə

Toplanan bitki haqqında məlumatlar

Toplanma yerinin №-si _____	Kolleksiya №-si _____	Foto №-si _____
Cinsi _____	Növü _____	
Yarımnöv / variasiya _____	Yerli adı _____	
Çiçəklənmə H/Y _____	Barvermə H / Y _____	Suvarılan / Dəmyə _____
Çiçəyin rəngi _____	Populyasiya tipi _____	Təmizlənmiş H / Y _____
Toxum neçə bitkidən yığılır _____	İnkişaf tipi _____	Nümunənin statusu _____
Qeydlər _____	Herbari H/Y _____	Sıxlıq _____ %

Toplanma yerinin №-si _____	Kolleksiya №-si _____	Foto №-si _____
Cinsi _____	Növü _____	

Yarımnöv / variasiya _____	Yerli adı _____
Çiçəklənmə H/Y _____	Barvermə H/Y _____
Suvarılan / Dəmyə _____	Təmizlənmiş H/Y _____
Çiçəyin rəngi _____	Populyasiya tipi _____
Nümunənin statusu _____	Sıxlıq _____ %
Toxum neçə bitkidən yığılır _____	İnkişaf tipi _____
Herbari H/Y _____	Qeydlər _____

Populyasiyanın tipi:

AC - qabaqcıl sort
 CV- sort
 BL - seleksiya xətti
 LA - qədim, ənənəvi sort
 MU - mutant
 UN - naməlum
 GS- genetik ştok
 RM - seleksiya materialı
 Wİ - yabanı
 WE - alaq
 UC - rayonlaşmamış sort

İnkişaf tipi:

F - fakültativ
 S - yazlıq
 W - payızlıq

Sıxlıq:

1 - <1%, çox az, nadir
 2-1 -5%, nadir
 3-5 - 25%, ümumi
 4 - >25%, yüksək dərəcədə örtülmüş

Nümunənin statusu:

PO - populyasiya
 PL - təmiz xətt
 ML - çoxxətli
 SG - seqreqasiya populyasiyası
 SP - bir bitkinin nəsli
 MX - qarışıq
 U - naməlum
 SE - kütləvi seleksiya

“Mədəni bitkilərin genetik ehtiyatlarının milli kolleksiyalarının formalaşdırılması, mühafizəsi və istifadəsi Qaydaları”na

2 nömrəli əlavə

Toplanmış bitki nümunəsi haqqında əlavə məlumatlar

Yığıldığı yerin kodu _____	Kolleksiya №-si _____
Elmi adı _____	
Yerli adı _____	
Bitki qrupu _____	Ekoloji _____
mərtəbəlik _____	Fitosenoz _____
Coğrafi areal tipi (vətəni) _____	Dominanlıq _____
Qeydlər _____	

Yığıldığı yerin kodu _____	Kolleksiya №-si _____
Elmi adı _____	
Yerli adı _____	
Bitki qrupu _____	Ekoloji _____
mərtəbəlik _____	Fitosenoz _____
Coğrafi areal tipi (vətəni) _____	Dominanlıq _____

Qeydlər _____			
Yığıldığı yerin kodu _____		Kolleksiya №-si _____	
Elmi adı _____			
Yerli adı _____			
Bitki qrupu	Ekoloji	mərtəbəlik	Fitosenoz
Coğrafi areal tipi (vətəni) _____		Dominanlıq _____	
Qeydlər _____			

Ekoloji qrup:

M - mezofit

K - kserofit

HI - hidrofit

HA - halofit

Bitki qrupu:

Q - qida

Y - yem

Ef- efiryağlı

D - dərman

O - oduncaqlı

L - lifli

B - bəzək-dekorativ

Digər - qeyd etməli

Mərtəbəlilik:

1 - ən hündür

2 - hündür

3 - orta

4 - aşağı

5 - ən aşağı

“Mədəni bitkilərin genetik ehtiyatlarının milli kolleksiyalarının formalaşdırılması, mühafizəsi və istifadəsi Qaydaları”na

3 nömrəli əlavə

Ekspedisiyanın kodu _____ Toplanma yerinin nömrəsi _____ Tarix _____

Kollektorlar _____

En dairəsi _____ Uzunluq dairəsi _____ Hündürlük ____m Yağının miqdarı ____mm

Ölkə _____

Rayon _____

Kənd _____

Yerləşdiyi

ərazi _____

Foto _____ Torpağın rəngi _____

Sahə	Kod	Deskriptor	Sahə	Kod	Deskriptor
1	2	3	4	5	6
Su rejimi	FD	Sərbəst-quraq - drenaj	Relyef	E 6	Dik yamac 30% +
	FR	Sərbəst,		L 2	Düzən 0-3%

		drenajsız			
	WT	Qrunt suları		0 5	Dağətəyi 16-30%
	SW	Bataqlıq		R 4	Təpəlik 8-16%
Yamacın cəhəti	E	Şərq		U 3	Dalğalı 3-8%
	SE	Şimal-şərq		7	Kəskin parçalanmış
	F	Düz yer	Torpağın mexaniki tərkibi	SA	Qumlu
	N	Şimal		CA	Əhəngli
	S	Cənub		CL	Yağlı-gilli
	W	Qərb		CY	Giltorpaq
	SW	Şimal-qərb		LO	Giləçəli
Əldəetmə mənbəyi	A	Şumlanmış torpaq		GR	Çınqıl
	AC	Mədəni bitki		HO	Yüksəkhumuslu
	Dİ	Pozulmuş		GR	Çınqıl
	FO	Meşə		SL	Qumluca
	PA	Otlaq		ST	Daşlıq
	PE	Qoruq		SC	Qumlu-gilli
	RS	Yolun kənarı		Sİ	Alluvi, lil
	WL	Meşə zolağı və ya kənarı		OT	Digər
	BY	Həyətyanı sahə	Torpağın dərinliyi	A	0-10 sm
	CM	Market, bazar		B	10-20 sm
	FM	Sahəkənarı		C	20-40 sm
	FS	Anbar		D	40+ sm
	GR	Çəmən	Otarılma səviyyəsi	1	yoxdur
	İN	Təşkilat		2	yüngül
	LM	Yerli bazar		3	orta
	OR	Meyvə bağı		4	güclü
	SP	Əkin otlağı		5	Tam/ biçilmiş
	TR	Xırman	Toplanma ərazisinin sahəsi	1	1 m ²
	WS	Çaykənarı, vadi		2	1-10 m ²
Ana süxur	B	Qarışıq		3	10-100 m ²
	C	Daşlıq		4	100-1000 m ²

	SA	Qumdaşı		5	>1000 m ²
	Lİ	Əhəngdaşı, dolomit	Torpağın PH-1	1	<4 çox aşağı
	L	Qranit		2	4-5.5 aşağı
	AL	Allüvi		3	5.5-7.5 orta
	BA	Bazalt (vulkanik süxur)		4	7.5-9 yüksək
	OT	Digər		5	<9 çox yüksək
Duzluluq	1	Yoxdur			konkret
	2	Aşağı	Torpağın HCL-ə reaksiyası	1	Yox
	3	Orta		2	Zəif
	4	Yüksək		3	Güclü
	5	Var			

Əlaqədar _____ növlər

Dominant _____ növlər

Digərləri _____

Qeydlər _____

“Mədəni bitkilərin genetik ehtiyatlarının milli kolleksiyalarının formalaşdırılması, mühafizəsi və istifadəsi Qaydaları”na

4 nömrəli əlavə

**Bitki toxum nümunələrinin təhvil-təslim
AKTI №**

Tæhvilveræn _____

Qəbuletmə tarixi “_____” _____

5 nömrrəli əlavə

[illegible]

14.									
15.									

“Mədəni bitkilərin genetik
ehtiyatlarının milli
kolleksiyalarının
formalaşdırılması, mühafizəsi və
istifadəsi Qaydaları”na

7 nömrəli əlavə

Təsdiq edirəm:

Təşkilatın və ya kolleksiyanın rəhbəri

“ _____ ” _____ 20 _____

AKT

Biz, Genbankın əməkdaşları imzamızla təsdiq edirik ki, Genbanka təhvil verilmiş toxum nümunələrindən aşağıda adıçəkilənlər saxlanma üçün yararsızdır.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.

Məsul şəxslərin imzası:

- 1.
- 2.
- 3.

“Mədəni bitkilərin genetik
ehtiyatlarının milli kolleksiyalarının
formalaşdırılması, mühafizəsi və
istifadəsi Qaydaları”na

8 nömrəli əlavə

**Bitki toxum nümunələrinin
Genbankdan çoxaldılma üçün təhvilvermə**

AKTI №_____

Təhvilverən _____

Qəbul edən _____

Nümunələr: ümumi sayı –
(siyahı əlavə olunur)

Təhvilvermə tarixi “ ____ ” _____

Nümunələrin siyahısı

Kolleksiya № si	Nümunə	Takson	Mənbəyi	Ümumi kütləsi (qramla)	Cücərmə qabiliyyəti	Yoxlama tarixi

Azərbaycan Respublikası Nazirlər
Kabinetinin 2012-ci il 13 noyabr
tarixli 259 nömrəli qərarı ilə
təsdiq edilmişdir